

Паўлюкевіч А. (г. Брэст, БрДТУ)

**МЕТАФАРЫ ЯК СРОДКІ ВЫРАЖЭННЯ СУБ'ЕКТЫЎнай
МАДАЛЬНАСЦІ Ё ТВОРЧАСЦІ Я. ЯНІШЧЫЦ**

Выразнымі сродкамі выражэння суб'ектыўнай мадальнасці з'яўляюцца метафары. Найбольшым эфектам у выяўленні аўтарскай думкі валодаюць экспрэсіўна-вобразныя і экспрэсіўна-ацэначныя метафары.

Экспрэсіўна-вобразная метафара надае падабенству выгляд тоеснасці. Замяняючы падобнае падобным, сутыкаючы часам несумяшчальнае, стварае зрокавае ўяўленне аб аб'екце. Экспрэсіўна-ацэначная метафара выкарыстоў-

ваецца, калі на аб'ектыўную ацэнку накладваецца суб'ектыўнае прагматычнае стаўленне да аб'екта. Як і ў індывідуальнай метафары, падабенства тут пераважае над тоеснасцю, аднак падабенства гэтак не рэальнае, а ідэальнае.

У паэзіі Яўгеніі Янішчыц шмат метафар, за кожнай з іх хаваецца глыбокі сэнс. Напрыклад, ярка рэалізуюцца вобразная функцыя метафары ў вершы «Жывульнік»: «Белагаловы май / У фрэнчыку зяленым. / Трыпутнік, затрымай / Мне перад аднонам; у вершы «Фартусіма»: «Вось-вось лістоў зялення запалкі / Успыхнуцца, / Салютуючы вясне».

У вершы «...Будуць вёсны і пралескі...» вясна надзяляецца ўласцівасцямі жывой істоты: «Адвіце вясна на ўзлеску, / Пабяжыць за сіні гай».

У вершы «Ізноў буяе восень» аснову выразнасці дзеяслоўнай метафары гуляць стварае асацыятыўная сувязь паміж дзеяннем чалавека і парой года: «Гуляе толькі восень / Па дрогмаку масту».

За кошт метафарызацыі перад чытачом прадстае казачны вобраз лесу: «Дубоў ды сосен сцішаная вярта» (верш «Па грыбы»), а кусты шыпынніку і ядлоўцу нагадваюць людзей, што прадзіраюцца «праз драпежныя пасты / Шыпынніку і хітрага ядлоўцу» (верш «... Пакой прысні, як яблыневы сад...»). З дапамогай экспрэсіўна-вобразнай метафары Я. Янішчыц выяўляе свае адносіны да паэтычнага слова: «Ды словы распускаюцца, як мак. / І падае на белую паперу / Наспеўшай думкі старажытны знак» (верш «Вячэрнія радкі»).

Нараджэнне паэтычнага радка параўноўваецца з кветкамі маку, якія распускаюцца, аддаючы людзям сваю прыгажосць. У вершы «... Люблю, калі сыдуць марозы...» з'яўленне паэтычнага радка пераадзена праз параўнанне з птушкамі, якія «вылятаюць з гнёздаў вясны»: «... Люблю, / Калі сыдуць марозы: / Бясконцы раздолныя прастор – / Зяленая радасць бярозак / І сіняя радасць азёр. / Я сінюю радасць вітаю, / Гукаю зяленую ў сны... / І словы з душы вылятаюць, / Як лаптаўкі з гнёздаў вясны».

Эмацыянальна-ацэначныя метафары паэтка выкарыстоўвае пры ацэнцы супярэчнасцей сэнсавых гаспадарстваў: «Як проста ўсё, / Як хораша было! / Між намі лета буйнае цвіло» (верш «Як проста ўсё»). Я. Янішчыц для перадачы ўнутранага стану чалавека актыўна выкарыстоўвае экспрэсіўна-ацэначныя метафары, утварэння на аснове асацыятыўных сувязей з назвамі пор года і з'явамі прыроды.

Сведчаннем таго, што «лета на схіле», з'яўляюцца дзымхаўцы, якія нават ад самага слабoga паву ветрыку ляцяць на дарогу, якія не могуць супраціўляцца, бо не хапае ўжо сіл... Гэтаксама і закаханыя: пакуль яны разам, пакуль паміж імі моцныя пачуцці, яны супрацьстаяць любым нягодам, але як толькі каханне страчваецца, яны разлітаюцца ад першага парыву ветру: «Вось і лета маё на схіле, / На дарогу ляцяць дзымхаўцы (верш «Вось і лета маё на схіле»).

Восень асацыіруецца для лірычнай гераіні Я. Янішчыц з сумна-радасным настроем, таму што яна прыўносіць у жыццё адначасова і прыгажосць, і адміранне: «У садзе маіх летуценняў / Даўно раскашуецца восень» (верш «... У садзе маіх летуценняў...»).

У чатырохрадкоўі пры дапамозе ацэначнай метафарызацыі паказаны халодныя адносіны паміж людзьмі: «Я аддала сябе сама / Ва ўладу полымя і скрухі. / Каторы год між нас – зіма, / Ляцяць гады, як завірухі» (верша «Да вас»).

Метафара – гэта не арнамент, не сродак упрыгожвання мовы, а сродак увасаблення мастацкай думкі аўтара. У гэтым мы можам пераканацца на прыкладзе верша «Боль перасіліў немату...». Экспрэсіўна-ацэначная метафара падсумоўвае ўсе жыццёвыя калізіі лірычнай гераіні: «Боль перасіліў немату, / І яркіх фарбаў мне не шкода, / Бо і сама я, як прырода, / То ападаю, то цвіту».

У метафары найбольш канцэнтравана выяўляюцца характар вобразнага мыслення аўтара і індывідуальныя асаблівасці яго стылю. Характар вобразных асацыяцый Я. Янішчыц вызначаецца і светаўспрыманнем паэтэсы, і мастацкімі сімпатыямі мастака слова, і літаратурнымі традыцыямі, якія наша зямлячка развівае ў сваёй творчасці.

Як бачна, метафары ў вышэйзгаданых паэтычных радках, дзякуючы іх ацэначнай функцыі, дапамагаюць выявіць навакольную рэчаіснасць з выключнай энэргіяй. У збліжаных з'явах падкрэсліваюцца найбольш істотныя для агульнага мастацкага задання рысы, астатнія або апускаюцца, або адыходзяць на другі план.